

Sieroń R.B., *Pedagogia cierpienia Księgi Hioba w świetle badań interdyscyplinarnych*, „Społeczeństwo i Rodzina” nr 56 (3/2018), lipiec - wrzesień 2018, s. 30-53.

Starowieyski M., *Tradycje biblijne*, Petrus, Kraków 2015.

Świderkówna A., *Biblia a człowiek współczesny*, Kraków 2005.

Świderkówna A., *Prawie wszystko o Biblii*, Stentor, Warszawa 2015.

Wprowadzenie w myśl i wezwanie ksiąg biblijnych, tom 6, Mądrość starotestamentowego Izraela, opracowali S. Potocki i in., ATK, Warszawa 1999.

УДК:811.124'37- 026.612

Синиця В. Г.¹, Беляєва О.М.²

¹Буковинський державний медичний університет,
Чернівці, Україна

²Полтавський державний медичний університет,
Полтава, Україна

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ КОЛОРОНІМІВ У КЛІНІЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

У статті подано результати власних досліджень щодо функціонування основних колоронімів «білий», «жовтий», «блакитний», «червоний», «чорний» як компонентів багатослівних латинських клінічних термінів і діагнозів. Простежується етимологічний аспект, семантичні особливості термінологічних одиниць з компонентом-колоронімом, їхня морфолого-синтаксична структура.

Ключові слова: латинська клінічна термінологія, колороніми «білий, жовтий, блакитний, червоний, чорний», етимологія, структурно-морфологічний аспект, синтаксична конструкція.

The article describes the results of our own research on the functioning of basic coloronyms «white», «yellow», «blue, red», «black» as components of wordy Latin clinical terms and diagnoses, the etymological aspect, semantic features of terminological units with a coloronym component, their morphological and syntactic structure are traced.

Keywords: Latin clinical terminology, coloronyms «white», «yellow», «blue», «red», «black», etymology, structural and morphological aspect, syntactic construction.

Колоративна лексика як об'єкт лінгвістичних досліджень упродовж останніх десятиліть залишається актуальним напрямом наукових розвідок. Увага дослідників спрямована на семантичні та семіотичні аспекти кольороназв в сучасній лінгвістиці [Сапіга Е. В., 2016], фразеологічні одиниці з колоронімами [Мухамадьярова А. Ф., 2017, 2019; Лягіна І. А., 2010], колороніми у фаховій мові рослинництва (Шишліна О. П., 2012), публіцистиці (Ніколаєва Н. М., 2018), рекламних текстах (Воронова М. В., Ершова Н. И., 2015; Сун Чунчунь, Чарыкова О. Н., 2016; Баташєва Л. А., Аглеєва З. Р., 2017) тощо. Уваги заслуговують також публікації, присвячені полісемії окремих колоронімів, виконані в порівняльному аспекті (Гончарова К. Д., 2017; Кулькова М. А., 2017; Абжапарова М. Д., 2018; 2020).

Феномену кольору в медичній термінології на матеріалі російської та англійської мов присвячені кілька публікацій С. І. Маджаєвої і Е. М. Байдашевой [2019, 2020]; семантичне поле кольоропозначення «білий» на матеріалі російської, англійської та латинської мови в медичному дискурсі детально вивчала Байдашова Е. М. (2020). Цій же авторці належить цікава публікація, в якій досліджено питання

таксономії медичних термінів захворювань і лікування з колоронімами (2021); однослівні клінічні терміни-композиції з грецькими початковими терміноелементами, які вказують на колір, проаналізували у своїй праці Костроміна Т. А. і Новікова О. М. (2020).

Мета нашого дослідження – простежити вживання колоронімів й особливості їхнього функціонування як термінологічного компонента в структурі латинських кваліфікативних клінічних термінів і з урахуванням термінів, включених до Міжнародної статистичної класифікації хвороб і проблем, пов'язаних зі здоров'ям 10-го перегляду (МКХ-10) = International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems. Tenth revision (ICD-10).

У процесі дослідження було використано такі методи: аналіз словникових дефініцій, метод суцільної вибірки, структурно-семантичний аналіз, етимологічний метод, описовий метод.

Згідно з даними, наведеними в публікації Т. Костроміної і О. Новікової [6, с. 246], до поширених в клінічній термінології кольоролексем відносяться прикметники білий, червоний, жовтий, чорний, зелений, синій, сірий. Орієнтуючись на цей перелік, ми простежили, які з наведених вище кольороназв зафіксовані в МКХ-10 та сучасних медичних лексикографічних джерелах [1; 2; 3; 4; 7; 8], а також зробили спробу співставити семантику досліджуваних колоронімів в латинських літературних пам'ятках, збережених до наших днів, з їхнім семантичним навантаженням у функціонуючих сьогодні латинських клінічних термінах. У рамках пропонованої розвідки зосередимо увагу на лінгвістичному аналізі таких основних кольороназв, як жовтий, чорний, білий.

Отже, під кодом А 95 в МКХ-10 зафіксована нозологічна одиниця «*жовта гарячка*», що відповідає латинському терміну «*febris flava*». За словником Й. Х. Дворецького [5, с.431], ця лексема є одного кореня з *fulvus*, а, um від дієслова *fulgeo*, ege –виблискувати, блищати [5, с. 444], має значення «червоно-жовтий, темно-жовтий, рудий» і *fel, fellis* n – жовчний міхур, жовч у жовчному міхурі [5, с. 420] і перекладається: 1) вогняного кольору, золотисто-жовтий, золотистий; 2) *жовтий*, мутний; 3) рум'яний. У п'ятимовному словнику D. Arnaudov [2, с. 150] *flavus*, а, um перекладається «*жовтий, золотаво-жовтий, золотистий*», а в енциклопедичному медичному українсько-латинському словнику [8, т. 2, с.106] дається таке пояснення: *жовтий* – який має забарвлення одного з основних кольорів спектра – середній між помаранчевим і зеленим, який має колір соняшникового суцвіття, яєчного жовтка. Як бачимо, у латинській медичній термінології прижилося значення «жовтий», *conf.* анатомічні номенклатурні найменування *ligamentum flavum* – жовта зв'язка та *medulla ossium flava* – жовтий кістковий мозок чи фармакопейну назву *unguentum Hydrargyri oxydi flavi* – жовта ртутна мазь або рецептурне кліше *invitro flavo* – у жовтій склянці.

У клінічній термінології кольороназва «*flavus, a, um*» вказує на одну з клінічних ознак захворювання – жовтушність склер, пожовтіння шкірних покривів. Згідно з МКХ-10, розрізняють такі види *жовтої* гарячки: *жовта* лісова гарячка – *febris flava sylvatica* (код А 95.0), *жовта* міська гарячка – *febris flava urbana* (код А 95.1), *жовта* гарячка джунглів – *febris flava sylvatica tropica/jangalensis* (код А 95.0), *жовта* гарячка неуточнена – *febris flava nonindefinita* (код А 95.9). Зазначимо, що в лексикографічних джерелах [3] зокрема, до терміна «*febris flava*» подано синонім «*amarillōsis*», що є цілком логічним, адже в перекладі з іспанської мови «*amarillo*» означає «жовтий».

Простеживши варіанти вербальної кодифікації нозології «*жовта* гарячка» у низці інших мов, ми дійшли висновку щодо облігаторної наявності в номінаціях різних мов кольоролексеми «жовтий» (див. табл. 1).

Таблиця 1

укр.	<i>жовта</i> гарячка	<i>жовта</i> лісова гарячка	<i>жовта</i> міська гарячка	<i>жовта</i> гарячка джунглів
лат.	<i>febris flava</i>	<i>febris flava sylvatica</i>	<i>febris flava urbana</i>	<i>febris flava sylvatica tropica / jangalensis</i>
англ.	<i>yellow fever</i>	<i>sylvatic yellow fever</i>	<i>urban yellow fever</i>	<i>jungle yellow fever</i>
нім.	<i>Gelbfieber</i>	<i>silvatisches Gelbfieber</i>	<i>urbanes Gelbfieber</i>	<i>dschungel Gelbfieber</i>
фр.	<i>fièvre jaune</i>	<i>fièvre jaune sylvatique</i>	<i>fièvre jaune citadine</i>	<i>fièvre jaune dejungle</i>
італ.	<i>febbre gialla</i>	<i>febbre gialla silvestre</i>	<i>febbre gialla urbana</i>	<i>febbre gialla della giungla</i>
польськ.	<i>żółta gorączka</i>	<i>żółta gorączka, postaćleśna</i>	<i>żółta gorączka, postaćmiejska</i>	<i>żółta gorączka, postaćdżunglowa</i>
рос.	<i>жёлтая</i> лихорадка	лесная жёлтая лихорадка	городская <i>жёлтая</i> лихорадка	<i>жёлтая</i> лихорадка джунглей

У словнику Й. Х. Дворецького [5, с. 670] наведено такі значення латинського колороніма «*niger, gra, grum*»: 1) «чорний, темний, темно-зелений; 2) густий; 3) засмаглий; 4) похмурий 5) скорботний; 6) злий; 7) гострий, їдкий». У МКХ-10 є діагноз під кодом L82 – «дерматоз папульозний чорний», для вербальної кодифікації якого в латинському, англійському і російському варіантах використовується саме прикметник *niger, gra, grum* / *чорний* / *чёрный*: «*dermatosis papulosa nigra*» (лат., англ.) і «*чёрный* папулёзный дерматоз».

Як засвідчило дослідження, найчастіше колороніми у складі двослівних термінологічних сполучень стосуються дерматологічних хвороб. Синтаксично такі колороніми виступають у ролі узгодженого означення, у структурно-морфологічному аспекті – це поєднання іменника з прикметником, який конкретизує домінуючу ознаку. Для прикладу розглянемо словникову статтю для позначення поняття «невус», синонімічні назви якого в українській мові – «родимка», «пляма родима». За словником К. Рудзітиса [7, vol. 2, p.126], у латинській медичній термінології базовим є термін «*naevus*», гніздо якого репрезентовано 32 номінативними одиницями, серед яких у двох випадках фіксуються кольоролексеми «білий» і «блакитний».

За словником Й. Дворецького [5, с. 54], прикметник *albus, a, um* у збережених до наших днів творах античних авторів мав широкий спектр відтінків – від найбільш поширеного значення «білий» до «ясний, чіткий». У термінологічному сполученні «*naevus albus*» колоронім «*albus*» вживається у звичному значенні «білий» і означає «біла родима пляма без пігменту і зі слабкою васкуляризацією» [7, vol. 2, p.126]. К. Рудзітіса [7, vol. 2, p.126] подає такі синонімічні до «*naevus albus*» терміни: 1) *naevus achromicus* (префікс *a-* із заперечним значенням + початковий терміноелемент грецького походження *chroma*, основа *chrom-* колір); 2) *naevus amelanoticus* (префікс *a-* + терміноелемент грецького походження *melas*, основа *melan* – чорний); 3) *naevus anaemicus* (заперечна частка *a* + кінцевий терміноелемент *-aemia* щодо крові); 4) *naevus depigmentosus* (префікс *de-* вказує на заперечення + *pigmentum* – фарба → *pigmentosus, a, um*). Проте в інших енциклопедичних словниках, зокрема, у Дорланда [1, т. 2, с. 1575-1576], немає жодної згадки, що подані вище терміни є синонімами. На нашу думку, для підтвердження або спростування наведеної у словнику К. Рудзітіса [7] інформації, необхідно здійснити додаткову розвідку щодо змісту всіх термінів.

Термін «*блакитний* невус» латинською мовою передається сполученням «*naevus caeruleus*». Етимологічно колоронім «*caeruleus*» походить від іменника *caelum* [5, с. 143] і мав в античності значення «синій, *блакитний*» і навіть «темно-зелений». Зазначимо, що в лексикографічних джерелах поряд із «*caeruleus*» часто вживається графічний варіант «*soeruleus*». Як твердить Й. Дворецький [5, с. 199], цей факт треба віднести до орфографічних варіантів або до розбіжностей у читанні. В англійській медичній термінології цим термінам відповідають назви «*blue nevus*» («*синій* невус») і «*white nevus*» («*білий* невус»).

Під кодом L74 в МКХ-10 містяться хвороби мерокринних потових залоз, серед яких нами відібрано дві назви нозологічних одиниць із колоронімами *albus, a, um* та *ruber, bra, brum*, а саме: «*miliaria alba / miliaria crystallina*» (біла пітниця, інша назва кристалічна пітниця: піт витікає в зернистий шар надшкір'я і призводить до утворення незапальних пухирців, які нагадують чисті краплини) і «*miliaria rubra*» (червона пітниця: зміни шкіри, зумовлені тривалою мацерацією і закупоренням проток потових залоз; піт проникає під епідерміс у власне шкіру й призводить до утворення сверблячих червоних пухирців і папул).

Колоролексема «*ruber, bra, brum*», на думку Й. Дворецького [5, с. 886], споріднена з прикметниками «*rutilus, a, um*» (золотаво-червоний, жовтувато-червоний) і «*rufus, a, um*» (яскраво-червоний) і має тільки одне значення у творах античних авторів, яке повністю співпадає із зафіксованим у медичній термінології значенням – «*червоний*».

Досліджуючи клінічні терміни, до складу яких входять колороніми, ми звернули увагу на труднощі перекладу назв хвороб і патологічних станів. Так, наприклад, поняття «білий» передається за допомогою колоролексеми «*albus, a, um*». Однак, у випадку «біла асфіксія новонароджених» у латинському терміні використовується прикметник *pallidus, a, um*: *asphyxia neonatorum pallida*, хоча, за словником Й. Дворецького [5, с. 720] цей колоронім має такі значення: 1) блідий; 2) покритий цвіллю; 3) блідо-зелений; 4) хворий. Цікаво, що в національних мовах розглянутий термін кодифікується по-різному (див. табл. 2).

Таблиця 2

укр.	<i>біла</i> асфіксія новонароджених
------	-------------------------------------

лат.	asphyxia neonatōrum <i>pallida</i>
англ.	<i>white asphyxia</i>
нім.	Asphyxia <i>pallida</i> [weißeAsphyxie]
франц.	asphyxie, <i>décoloration des téguments</i>
італ.	asfissia <i>bianca</i>
польськ.	<i>zamartwica blada</i>
рос.	белая асфиксия

Як видно з таблиці 2, в українському (білий), російському (белый), англійському (white), італійському (*bianca*) варіантах використовується основний колоронім, який відповідає латинському прикметнику *albus*, а, um. Проте в латинському й польському варіантах відповідно зафіксовано колоронім «*pallidus*, а, um» і «*blada*» – «блідий». Показово, що в німецькій термінології паралельно функціонують як латинський термін *Asphyxia pallida*, так і його німецький аналог з колоронімом «*weiße*» – *weißeAsphyxie*.

На нашу думку, у лексикографічних джерелах доречно подавати додаткові відомості, які допоможуть як здобувачам освіти і пратикуючим лікарям, так і перекладачам зорієнтуватися в правильності вибору належної кольоролексеми в кожному конкретному випадку.

Виконане дослідження дає змогу сформулювати такі висновки: 1) колороніми – достатньо поширені компоненти багатослівних клінічних термінів, що виконують функцію *sui generis* конкретизувального показника хворобливого стану людини; 2) використання колоронімів як атрибутивних компонентів багатослівних клінічних термінів виправдане з огляду на можливість постановки диференційного діагнозу, оскільки вони є високоінформативними з когнітивної точки зору; 3) у переважній більшості випадків наявні в латинських термінах колороніми асимільовані національними термінологіями; 4) зафіксовано приклади заміни основних колоронімів близькими за значенням кольороназвами (наприклад, *albus* – *pallidus*), тому цей аспект потребує додаткового лінгвістичного дослідження.

Насамкінець зауважимо, що в латинських клінічних термінах простежуються факти вживання не тільки основних кольороназв, а й лексем на позначення різних відтінків, як-от: *рожеві* вугри (код за МКХ-10 L 71.9) – *acne rosacea*, синдром *сірих* тромбоцитів (код за МКХ-10 D 69.1) – *syndromum thrombocytōrum griseōrum* etc., які ми обрали предметом наших подальших студій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Англо-український ілюстрований медичний словник Дорланда у двох томах. Т. 1, Т. 2. Львів : Наутіліус, 2002, 2003. 2688 с.
2. Arnaudov D. Terminologia medica polyglotta. Latinum-Russkij-English-Francais-Deutsch. Sofia, Bulgaria, 1979. 943 p.
3. Беляєва О. М., Ждан В. М., Цісик А. З. Латинсько-український медичний енциклопедичний словник: у 2 т. Т.1 А-М. Київ : ВСВ «Медицина», 2020. 344 с.
4. Беляєва О. М., Ждан В. М., Цісик А. З. Латинсько-український медичний енциклопедичний словник: у 2 т. Т.2 N-W. Київ : ВСВ «Медицина», 2020. 456 с.
5. Дворецкий И. Х. Латинско-русский словарь. Москва: Русский язык, 1976. 1096 с.

6. Костромина Т. А., Новикова О. М. Колоронимы в медицинской терминологии. *Балтийский гуманитарный журнал*. 2020. Т.9, №1(30). С. 246.
7. Rudzitis K. Terminologiamedica in duobus voluminibus. Riga : Liesma, vol. 1, 1039 p; Riga:Liesma, 1977. 866 p.
8. Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник у чотирьох томах. Укладачі: Петрух Л.І., Головка І.М. Київ : Медицина, 2012 (т. 1, 700 с); Київ: Медицина, 2013 (т. 2, 741 с); Київ: Медицина, 2016 (т. 3, 742 с); Київ: Медицина, 2016 (т. 4, 598 с).

УДК 378.147.5

Slipchenko L.B.
Poltava State Medical University,
Poltava, Ukraine

PECULIARITIES OF IMPLEMENTING AN INTENSIVE ENGLISH COURSE TO MEDICAL TEACHING STAFF

The article deals with the planning, creation and implementing the intensive English course to medical teaching staff. The given article investigates needs assessment of the learners. The detailed descriptions for 'four skills' are defined. The course outline is described. It also examines learners' feedback, and suggests some recommendations, which seem most suitable in the light of the above theoretical considerations.

Key words: *medical teaching staff, ascertaining language proficiency, peculiarities of teaching and learning processes, needs assessment, objectives of learning context CEFR scale and descriptors.*

Стаття присвячена плануванню, створенню та впровадженню інтенсивного курсу англійської мови для викладацького складу медичної сфери. Дана стаття досліджує оцінку потреб навчаючих. Наведений детальний перелік навичок у чотирьох видах мовленнєвої діяльності. Надано схему розробленого курсу. Дана стаття також вивчає відгуки відвідувачів курсів і пропонує деякі рекомендації, які здаються найбільш придатними з огляду на вищезазначені теоретичні міркування.

Ключові слова: *викладацький склад медичної сфери, підтвердження рівня володіння мовою, особливості процесу навчання, оцінка потреб, цілі контексту навчання, шкала CEFR та дескриптори.*

Статья посвящена планированию, созданию и внедрению интенсивного курса английского языка для преподавательского состава медицинской сферы. Данная статья исследует оценку потребностей обучающихся. Приведенный подробный перечень навыков в четырех видах речевой деятельности. Предоставлено схему разработанного курса. Данная статья также изучает отзывы посетителей курсов и предлагает некоторые рекомендации, которые кажутся наиболее подходящими учитывая вышеуказанные теоретические рассуждения.

Ключевые слова: *преподавательский состав медицинской сферы, подтверждение уровня владения языком, особенности процесса обучения, оценка*